

PRZYCISNAĆ (58) *vb pf*

W temacie *praet i con*: przycisnął, przycisnęł-, przycisnęł- (21), przycisł- (1) *OpecŻyw*.

inf przycisnąć (15). ◇ *fut 1 sg* przycisnę (1). ◇ *2 sg* przycisniesz (1). ◇ *3 sg* przycisnie (8); -śnie (7), -śnie (1) *RejPos*. ◇ *3 pl* przycisną (3). ◇ *praet 2 sg m* przycisnąłeś (1). ◇ *3 sg m* przycisnął (6). *f* przycisnęła (1). *n* przycisnęło (2). ◇ *1 pl m pers* przycisnęliśmy (1). ◇ *3 pl m pers* przycisnęli (1). *subst* przycisnęły (2). ◇ *imp 2 sg* przycisni (2). ◇ *3 sg* niech, niechaj przycisnie (2). ◇ *con 3 sg m* by przycisnął (6). *f* by przycisła (1). ◇ *1 pl m pers* przycisnęlibyśmy (1) [zapis: -eli-]. ◇ *impers con praet* by przycisni(o)no było (1). ◇ *part praet act* przycisnąwszy (3).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. Wyrzeć nacisk fizyczny, przyprzeć, przygnieść; *imprimere Mącz* [w tym: kogo, co (20)] (24) : Nábierzefz pełno wżędy powietrza wolnego. A gdy gwałtem przyćisniesz/ vřrzyłz álic [zumi *RejWiz* 149; położywży pálce/ ták iáko pierwey przyćisni żyłę máło *SienLek* 24v; *Strum* G3; *GosłCast* 60; [TomZbrudzBrul Num 22/25].

przycisnąć do czego (4): á każe mu [pan chłopu] przyćifnąć obiemá rękómá [znur do muru *GórnDworz* T7; á koń ná Smoká włkoczył wżytкими nogámi y przyćifnął go do ziemie. *SkarŻyw* 187; *ZapKościar* 1580/14; *KochFr* 124.

przycisnąć czym (7): Przeto iest czałzka aby [...] iey płałkością człowiek tym lepiej przyćifnął gdyby iemu czo potrzeba. *GlabGad* F3; *RejZwierz* 120v; *Palmo*, apud Quintilianum vestigium palmae imprimere, Dłonią przyćifnąwży/ znak dłoni vczinić. *Mącz* [274]a; *Protropum*, Pirwży mółzcz który z grón ciecze niźli ye prałá pzićifną [!]. *Mącz* 328a; *SienLek* 180; *GórnDworz* T7; *BudBib Is* 29/3.

Zwrot: »pieczęć przycisnąć« (5): Ich Mlcz. panowie obermanowie swe pyeczęczy raczyły przycisnąć. *ZapWar* 1550 nr 2665; *ZapKościar* 1580/14; A ták ku lepřzému tego wżytłkiego świádectwu/ Pieczęć náłzę przyćifnąćelmy kazáli. *SarnStat* 129 [idem 1028], 876, 1028; [Diar 1566 72; *Cochan I* 299].

Przen (4) :

[*przycisnąć do czego*: Ktorych [Alp] wierzchy przechodząc czáfem fie nam zdáło/ Iákby nas Niebo do skáł tuż przyćifnąć miáło *StrykKron* XX4.]

przycisnąć na kogo (2): et coⁿfirmáti fuper me manum tuam. Boć oto ftrzałki pomłty twey wlepiony fá w mię a przyćifnął na mię rękę twoię. *WróbŻolt* 37/3. *Cf Zwrot*.

przycisnąć czym (1): Gdy fię pomáłu przypátrzem/ czemu y dla czego Pan Iezus/ y innych błędnikow zániechawży tego [św. Pawła]/ táką świátlóścią y mocą przyćifnął *SkarŻyw* 79.

Zwrot: »przycisnąć [na kogo] piątno« (1): Wolę ták/ niź przyćifnąć ná małżonká fwégo Piątno niecnoty méy *GosłCast* 33.

a) Postawić w trudnym położeniu, w sytuacji bez wyjścia [do czego] (1) : á iakóřz to inřzemu przipiřowac mami abi Polřkie imie ofwiecili co tilko ieden lud grubi inřzem narodom pořtronnem nieznaiomij do Kata przycifnąwři iako Wilk Kozi tlukł *PaprUp* C2.

a. Objąć, przytulić (2) :

Zwrot: »przycisnąć do siebie, ku sobie« [szyk zmienny] (1:1): by wiedziała [Panna Maryja] iřżetz zly pofródek iest/ ien odlączá żywot od ciebie duřfe twé/ natychmiáft by wřtála/ ij przyćifła ku łobie

twęgo milęgo łyna *OpecŻyw* 86; Zadržawłzy/ do siebie go przyćifnąć myśliá [*pani Józefa*] *GosłCast* 59.

b. [*Zadusić ryby wskutek braku powietrza*: Stawki 2 małe w Lubiancze, latoś ryby w nich lód przycisnął prze zimę twardą. *LustrWpol* I 155.]

2. *Wywrzeć presję, nacisk, zmusić; compellere JanStat; cogere JanPrzyw* [w tym: kogo (18)] (23) : To iego [*Lutra*] łłowá/ ktore prawdá od mátáčzá wielkiego wyćifnęłá/ gdy go iego vczniowie/ y przeciwni Sákrámentarze przyćifnęli. *SkarKaz* 81b.

przycisnąć do czego (9): *OrzRozm* S4; *ModrzBaz* 20v; Lecż zazdrościwy Smok/ ktory mniema áby świat wżyłtek w gárści nośił/ á przyćifnąć do złęgo mógł/ dobrze żyw był *SkarŻyw* 14; niech takowych [*pijanice*] káplán do pokuty przyćifnie. *WerGość* 268; *SarnStat* 303, 936; [*WerReguła* 80]. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym, Zwrot*.

przycisnąć komu (1): Ale tych omyłáčzow znáć iż [*Pan*] nie dzierży mocno w ręku swoich/ też [...] ledá łnopek/ łnádnie ie odłtráłzy od niego/ że nie thylko świętych á prawdziwych łłow ięgo odbiežá/ ále y łámęgoby łie łnadż záprzeli by im trochę więcey przyćifniono było. *RejAp* 17.

przycisnąć przez co na co (1): á ná głównéy łummie łáméy [...] máią [*Żydzi*] mieć dofyć: áni przez tákowy łift záłtáwny tego/ ktory záłtáwił/ będą mogli ná wietłzá łummę przyćifnąć *SarnStat* 259.

przycisnąć czym (2): *Diar* 48; y rad bym to wiedział/ iákobyłmy przyśięgá Krolewłką do tego Krolá przyćifnąć y to mu pokázáć mogli/ że on mnie winien ięłth z tobá o miedzę przeoráná [...] łądzić *OrzRozm* S4.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: do tego (2), k temu (2); aby, iżby (3), iż, że (2)] (4): gdzye bi náfemye pogranycznim łpolnem okazacz łzye wynnołcz Borzoboathich mogła yáłznyey ye⁸⁰ Kro mczi raczil bi ye kthemv przyczyfńczabi w.m. dofyecz vczynyly. *LibLeg* 11/152v, 11/137, 159; Henryká piątego łyná ięgo do tego przyćifnęł [*cesarz Karzeł*]: iż iurisdicyey [...] vłthępic muśiał *NiemObr* 169. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »gwałtem [do tego, że] przycisnąć« (1): tedy mię do tego práwie iákoby gwałtem przyćifnęł/ zem też w te Kátholiki nowe/ wględáć muśiał/ y onym łię przypátrowáć. *CzechEp* 128.

a. *Z podmiotem nieosobowym: być przyczyną zmuszającą do czegoś* (8) :

przycisnąć do czego (4): *CzechEp* 10; y zbuntowánie ono Piłatá do ták wielkie⁸⁰ grzechu przyćifnęło. *SkarKazSej* 695a; [*CiceroBBud* 16]. Cf [*Ze zdaniem dopełnieniowym*], *Frazy*.

przycisnąć k czemu (1): [*Ktorej* [*rady*] zawsze rad chce [*król*] słuchać [...], jedno że ty przyczyny pana k temu przycisnęły a przypędziły, że [...] *ListyPol* I 1533/32.] Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym: z zapowiednikami: k temu (1), [do tego]; aby] (1): *LibLeg* 11/182v; [*ładne źimno nigdy go* [*Massynisy*] do tego nie przyćifnie/ áby miał nákrýć głowę. *CiceroBBud* 16].

Frazy: »gwałt [do czego] przycisnąć« (1): A ięłłż ktory coby rozumiał/ áby człowiek wolny [...] miał mieć inży gwałt/ ktoryby go przyćifnęł do połługi iákieý dobréy/ nád włtyd y łromotę zá iáki złý wylłtepek? *OrzJan* 68.

»potrzeba przycisnie« [w tym: do czego (1)] = *necessitas cogit JanPrzyw* (4): Ale gdy potrzebą gwałtowna przycisnie: toż ná Bogá wípomináią [ludzie] *CzechEp* 87; Gdy potrzebą przycisnie/ wiele fię czyni y czynić może bez grzechu *WujNT* 133, 256; *SarnStat* 893.

[Szereg: »przycisnąć a przypędzić«: *ListyPol* I 1533/32 cf *przycisnąć k czemu*.]

3. *Udręczyć, dokuczyć; dać się dotkliwie odczuć* [w tym: kogo (6)] (11) : *RejWiz* 183v; Nie znamy Páná aż nas nędzá przycisnie. *RejPos* 75v marg; *CzechRozm* 166; Znáczne poćiechy miewa/ bo Pan o nim rádźi/ A choć podczas przycisnie/ lecz wnet po tym dawa Wfzego dość *GrabowSet* B2; Rozkrzewiły fię [...] grzechy moie/ [...] á iáko ciężkie brzemię/ frodze mię z Dawidem przycisnęły. *LatHar* 145, 161; *CiekPotr* 36; [*PlutBBud* E4v].

[*przycisnąć komu*: Prze to Krol Alexander gdy mu niemoc przycisnęłá/ połał z Wilná po tego Balinłkiego *StryjKron* 698 (*Linde*).]

przycisnąć czym (2): A gdy iuz głodem przycisnęł obegnánce fwoie Krol ná zamku/ ku rospáczy przychodzili *BielKron* 354v; *ZawJeft* 42.

Zwrot: »gwałtem przycisnąć« (1): á coż zá dziw/ gdy po śmierci czyiey/ ábo też y zá żywotá gwałtem przycisnąwłszy y plácu żadne⁸⁰ obronie nie zoftáwiwłszy/ o kim co mowią y iemu to co nigdy nie było przypiluią. *CzechEp* 95.

Przen: O mrozie (1) :

Fraza: »mrozy przycisną« (1): Ale o nędzny Bąku przecz nie pomniłz ná to/ Iż cie mrozy przycisną fkoro minie Láto. *RejZwierc* 244v.

Synonimy: 1. *przygnieść*; a. *objąć, obłapić*; 2. *przymusić, przyniewolić*.

Formacje współrdzenne cf *CISKAĆ*.

Cf **PRZYCIŚNIENIE, PRZYCIŚNIONY**